

Війна в Україні стали джерелом стресу для всіх учасників навчального процесу, тому розуміння особистісного ставлення студентів до здобуття освіти є актуальним і потрібним в сучасних умовах. Використання інформаційних технологічних засобів збільшує можливості і освіти, і науки.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Чубучна І.

м. Львів, Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Штучний інтелект (ШІ, AI) вже майже укорінився в кожній сфері нашого життя. Наш будинок і побут стають щодня розумнішими: смартфони, телевізори, порохотяги, колонки тощо. Лише за два місяці з моменту запуску в листопаді 2022 році ChatGPT – чат-бот, який використовує ШІ для відповідей на запитання або створення тексту чи навіть коду на вимогу, – вже мав 100 мільйонів активних користувачів, тоді як такому популярному додатку, як Instagram, для досягнення таких цифр знадобилося два з половиною роки. Тексти (від есе, віршів та жартів до комп'ютерного коду) і зображення (діаграми, фотографії, ілюстрації), створені інструментами ШІ, такими як ChatGPT, DALL-E, Bard і AlphaCode, може бути неможливо відрізнити від роботи людини.

Існує кілька визначень ШІ. ШІ – це здатність комп'ютера аналізувати дані та приймати рішення, які зазвичай потребують людської інтелектуальної діяльності. Це велика галузь інформатики, пов'язана зі створенням розумних машин, здатних виконувати завдання, які вимагають людського інтелекту. ШІ створювався з метою спрощення життя людині і звільнення її від рутинних завдань. ШІ – це організована сукупність інформаційних технологій, використання яких дозволяє виконувати складні комплексні завдання завдяки застосуванню наукових методів досліджень та алгоритмів обробки інформації, отриманої шляхом як самостійного пошуку, так і створеної під час самостійної роботи, і на основі цього прийняття рішень та визначення способів досягнення поставлених завдань.

Термін ШІ вперше прозвучав у 1956 році в Нью-Гемпширі на конференції в Дортмундському коледжі. Машинне навчання використовувало математичні методи для прогнозування чи класифікації даних без необхідності програмувати правила та попередні знання людини і початкові підходи передбачали вирішення простих лінійних завдань. Подальша розробка нейронних мереж, які функціонують в каскаді кількох процесорів і дозволяють розв'язувати дуже складні нелінійні проблеми. Розвиток інтернету призвів до появи сучасних хмарних систем.

Академічна доброчесність (АД) – це сукупність етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та проведення наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень (Закон України «Про освіту» 2017 р.).

Питання АД набуло особливої актуальності в сьогоденні у зв'язку з використанням ШІ в освітній та науковій діяльності у світі, в тому числі і в Україні. Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники у своїй діяльності повинні, згідно з АД, давати посилання на джерела інформації в разі їх використання в якості ідей розробок, тверджень чи відомостей, дотримуватися норм законодавства щодо авторського права та суміжних прав, надавати достовірну інформацію про методи і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, наукову чи творчу) діяльність, здійснювати контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти, проводити об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Дотримання АД здобувачами освіти теж базується на тих же вимогах щодо використання чужої інтелектуальної власності і надання достовірної інформації про методи і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну діяльність. Також вони повинні самостійно виконувати навчальні завдання та самостійно брати участь в поточному і підсумковому контролі навчання.

Найпоширенішим порушенням АД є академічний плагіат, який проявляється через переписування тексту без вказівки на його джерело, завантаження різного роду творчих робіт з безкоштовних сайтів (реферати, історії хвороби) і використання їх як власних, використання чужих робіт частково чи повністю без посилання на авторство, копіювання зі зміною порядку слів у реченні без посилання на джерело, використання чужих текстів дослівно з посиланням на інше джерело (використання огляду, а посилання на статтю), переклади іншомовних текстів українською і використання їх без вказівки на джерело, доєднання до групової роботи без участі в написанні тексту.

Академічний плагіат серед науково-педагогічних і наукових працівників може проявлятися у вигляді самоплагіату – оприлюднення своїх попередніх робіт частково чи повністю як нових, фабрикації – вигадкування даних, фальсифікації – свідомо заміна чи модифікація вже наявних даних, обман – надання завідомо неправдивої інформації про свою освітню, наукову чи творчу діяльність (все вищеперелічене).

Серед педагогічних і науково-педагогічних працівників АД проявляється у вигляді хабарництва – отримання чи пропозиція отримання учасником освітнього процесу коштів, майна, послуг, пільг чи інших матеріальних чи нематеріальних благ з метою надання особі неправомірної переваги в освітньому процесі, необ'єктивного оцінювання – свідоме завищення чи заниження оцінки результатів навчання здобувача освіти, надання допомоги здобувачам освіти – допомоги при оцінюванні чи створення перешкод при проходженні оцінювання, вплив у будь-якій формі – прохання, вмовляння, вказівка, погроза чи примушування тощо – на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою необ'єктивного оцінювання результатів навчання.

Серед здобувачів освітнього процесу можливі такі порушення АД, як списування – використання інших джерел інформації окрім дозволених при виконанні письмової роботи, яка підлягатиме оцінюванню, обман – надання завідомо неправдивої інформації про свою діяльність, хабарництво та вплив у будь-якій іншій формі, як зазначалося вище.

Відповідальність за порушення АД педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників несуть у вигляді відмови у присудженні чи позбавлення присуджених вченого звання чи наукового ступеня, позбавлення права в подальшому брати участь чи займати визначені законом посади. Здобувачі вищої освіти при порушенні АД можуть бути скеровані на повторне проходження оцінювання (іспит, залік), відрахування із закладу освіти, позбавлення стипендії чи пільг, наданих закладом освіти, з оплати навчання.

Що дає ШІ в освітньому процесі? Серед позитиву варто зазначити, що він дозволяє викладачу швидко і якісно проводити відбір навчального матеріалу для занять, створювати завдання, перевіряти роботи (ChatGPT виділяє і пояснює суть помилки), допомагає складати навчальні програми, аналізує дані для управління освітнім процесом, покращує якість дистанційного навчання шляхом універсального доступу для всіх здобувачів освіти, забезпечує

індивідуалізацію навчання та його інклюзивність, створює нові можливості для наукових досліджень і освітніх інновацій.

У науці ШІ дозволяє формувати кращі метадані та індексування на основі запиту користувачів, адаптувати академічні тексти до науково-популярних з метою популяризації наукових ідей, формує індекси і синонімічні пошукові терміни, допомагає проведенню міждисциплінарних і міжнародних досліджень, аналізує текст на граматичні та синтаксичні помилки, перекладає на різні мови, що дає можливість розміщувати тексти на міжнародних ресурсах і, таким чином, підвищувати цитованість роботи.

Проте використання ШІ, окрім вагомого позитиву, має ще й суттєві недоліки. Так, його можна використати для написання статті. Проте публікація згенерованих ChatGPT статей є, по-перше, порушенням АД, тобто запозиченням чи плагіатом, по-друге, може містити застарілу або неповну інформацію, що призводить до помилкових висновків, по-третє, ШІ може використовувати «самоциткування». Найчастіше ChatGPT послуговується з метою відповіді на питання, тому можливе «випадіння» наукових матеріалів у достовірних джерелах. Зрештою ШІ не створює нічого нового, тому не містить жодної наукової новизни, а відсутність посилань та цитат не дає можливості перевірити отримані результати чи точність цитування. На ChatGPT загалом не коректно посперечатися, бо за кожним разом він генерує інший результат.

В освітній діяльності ШІ несе загрозу зниження ролі викладача (ШІ може і повинен стати доповненням, а не заміною викладача), призводить до зниження креативності здобувачів освіти, збільшує розрив між здобувачами освіти з різним соціальним статусом (несправедливе надання переваг щодо створення якісних письмових робіт одних за наявності доступу до сучасних програм ChatGPT над іншими, у яких такий доступ відсутній).

Які ж існують способи протидії порушенням АД? В освіті це насамперед навчати здобувачів освіти АД, створювати правила та умови щодо використання ШІ, давати посилання в роботах на тексти, створені ШІ. Бажаним є також перегляд чернеток виконаних робіт, заборона використання ШІ під час складання іспитів чи заліків, а при виявленні порушення АД застосовувати покарання.

ШІ є додатковим, а не основним засобом навчання і на першому місці має бути АД як запорука якісної освіти, що формує у здобувачів освіти моральні засади, критичне мислення, творчість та унікальність.

Способами боротьби з порушенням АД в науці є вказівка на використання ШІ в методології дослідження, посилання на тексти, створені ШІ, дотримання конфіденційності та отримання необхідної згоди при зборі, зберіганні чи обробці ШІ даних і пам'ятати, що використання ШІ може призводити до помилкових висновків. Також дотримуватися вимог законодавства щодо ШІ (Закон про ШІ, Artificial Intelligence Act, AI Act, затверджений Єврокомісією 21.04.21 р.) та розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. «Концепція розвитку ШІ в Україні».

Таким чином, АД має бути обов'язковою складовою як освітнього, так і наукового процесу з метою забезпечення за допомогою етичних норм та правил довіри до результатів навчання та/або наукових чи творчих досягнень, а ШІ має широко використовуватися в цих галузях для покращення якості як навчання, так і наукових досліджень, не порушуючи правила АД.